

Jak Lejzor utekl ze šatlavy ukrajinské policie a pak od Zigánových Václav Pěnička, *1. 10. 1926, Peredily

Tento příspěvek se vlastně týká zachráněného Žida, ale autor tak výstižně popsal „lidskost“ banderovců, že spíše patří sem, než do kapitoly o záchraně Židů. 22. června 1941 zahájilo hitlerovské Německo válku proti SSSR a již za pět dnů začínají probleskovat zprávy, že sovětská vojska ustupují na všech frontách. Židé v naší vesnici Novokrajevě jsou zmateni. Pan Ušer, nájemce mlýna pana Kazilovského sbalil kufry a zmizel neznámo kam. Pan Moťa má obchůdek, rodinu a trpí těžkou cukrovkou takže někam utíkat dost dobře nemůže.

Lejzor, o němž zde vyprávím, je jeho švagr, je mu asi 28 let, svobodný, nemajetný, pracuje ve mlýně jako dělník a ten se příchodu Němců nebojí. Říká, že on je jediný Žid v celém okolí, který pracuje manuálně. Němci, že jsou kulturní národ a stíhají jenom Židy kapitalisty. Takové povídačky, jaké byly v polských novinách, že hákový kříž drtí všechny Židy napořád je jenom taková propaganda. V sousední ukrajinské vesnici Novosilkách stavějí již slavobránu pro uvítání německých osvoboditelů.

Slavobránu mají ještě od předloňského roku, kdy vítali sovětské osvoboditele, ale je s tím přece jen práce, musí ji přenést, protože předtím vítali osvoboditele na východním konci obce a nyní je budou vítat na západním. Také navržení a zhotovení nového transparentu potřebuje čas a toho je málo, protože německá armáda postupuje prakticky bez odporu a proto velmi rychle. Asi za deset dnů po příchodu nacistické armády byla v domě Židovky, která na rozhraní českého a ukrajinského Krajeva měla obchod s vodkou, zřízena policejní stanice.

V ní se již usadili ukrajinští nacionalisté a od německých nadřízených dostali první úkol: chytat rozprášené vojáky Rudé armády a dopravovat je do zajateckého tábora v městě Rovně. Další úkol dostali brzy: sbírat a chytat po vsích Židy a dopravovat je taktéž do Rovna, kde pro ně již zřídili nacisté ghetto. Často se ozývá Jude kaput, což někteří Židé chápou spíše jako že je konec kšeftování a že budou muset manuálně pracovat. Němci to Jude kaput myslí jinak a skutečně smrtelně.

U nás si ukrajinští policajti ještě před odsunem rodin do ghetta vzali muže na přeškolení. Nejdříve sebrali Moťu a Lejzora a prý je naučí sedlačit. U budovy policie byla zahrádka zarostlá kopřivami. Chlapi se museli svléci do půli těla, vytrhávat ty kopřivy, dávat si je do podpaždí a odnášet na hnojiště. Druhý den je učili hnojení. U budovy stál suchý záchod. Z toho museli holýma rukama vybírat fekálie, dávat je do své čepice či klobouku, odnášet ke keřům rybízu a rukama zahrabávat. Tak poznal Lejzor zprostředkovaně německou kulturu a přestal si dělat iluze, že se to týká jen bohatých Židů. Policajti jim otevřeně říkali, že je s nimi konec. Na noc zavřeli Moťu a Lejzora do nějaké kolny.

Lejzor takové stavby znal a věděl, že silné dubové fošny jsou zasunuty shora do vydlabaných žlábků svislých nosných sloupů. Poslední fošna je zajištěna špalíčkem, přibitým dvěma hřebíky. Zvenčí to bylo pevné, ale zevnitř se to dalo rozebrat. Stačilo ten špalíček uvolnit, vysunout dvě nebo tři fošny a cesta na svobodu byla volná. Kam utekl Moťa s rodinou a Lejzor policajti nevěděli, protože do svých domů pochopitelně nešli. Lejzor se schovával střídavě ve více českých rodinách, ale nebyl dost opatrný a chodil ve dne po ulici.

Tak se stalo, že si pro něho přišli v pravé poledne, když seděl u našich sousedů Zigánů za stolem u oběda. Dva policajti přišli do kuchyně a říkají: „Vstávej Lejzor, půjdeš s námi“. „Dobře“, říká Lejzor, „jenom si vezmu ze světnice kabát“. Odešel do světnice, otevřel okno vedoucí na cestu, vyskočil ven a uháněl nahoru do vesnice. Když se nevracel, tak policajti pochopili, že jim utekl, vyběhli na ulici a začali po něm střílet. Lejzor zabočil k Čapským do dvora a ztratil se jim z dohledu. Další stíhání bylo marné, Lejzor měl velký náskok a les byl blízko. Lejzor zůstal v naší vsi. Zdržoval se ve stodolách, na senících, v chlévech a pomáhal sedlákům kde to šlo. Když byl u nás, tak jsme spolu v kůlně řezali pilou břichatkou dříví na topení. Nikdo ho nezradil a dočkal se příchodu Rudé armády. Horší to bylo s Moťou. Skrýval se v naší vsi také, ale zemřel, protože neměl léky na svoji těžkou cukrovku.